

18. HERALDICKÝ DOPIS.

Supralibros knižních odměn žakovských. Knihovník J. Svátek se zabývá tímto thematem ve 14. Heraldickém dopisu, vydávaném za redakce J. Mildeho Heraldickým odborem Jednoty starých českých rodů. J. Svátek prostudoval zde znaky a označení, jimiž jsou ozdobena na deskách dvě žakovská knižní praemia z poč. dvacátých let XIX. stol. Nalezl tu jednou znak habsburský a po druhé patrně znak pražského arcibiskupství. Říká o tom doslovně: „... Knihy dávané jako odměna bývaly někdy na desce opatřeny znakem. Jde tedy o jistý druh heraldického supralibros...“ Podle naší vžitě terminologie není ovšem možná tento znak na praemiích jmenovat supralibros, neboť kniha nebyla určena do majetku a do knihovny instituce, jež praemium věnovala. Je to tedy jen označení donátorské, označení dárců. Daleko spíš lze pak mluvit o supralibros, je-li — jako v druhém případě Svátkově — přilepen na svrchní stranu přední desky štítek s vyraženými zlatými písmenami: Der verdienten Mrasek Franziska a(us) d(er) 2. Metropolitanschulklasse 1821. Nicméně i to bychom pojmenovali označením věnovacím, věnovacím exlibris nebo přesně věnovacím supralibros. — N.

Tak píše Dr. Miloslav Novotný v 26. Zprávě o činnosti Spolku sběratelů a přátel exlibris z ledna 1945. Autor dotčeného článku v 14. Heraldickém dopise i redakce Heraldických dopisů plně souhlasí s Dr. Novotným: výraz supralibros je vyhradit jen **vlastnickým** značkám na desce nebo na hřbetu knihy.

Heraldika v tisku. Dne 2. února 1945 **Nár. politika** uveřejnila stať „O činnosti našich heraldiků“; je to zpráva o hlavní schůzi Heraldického odboru J. s. č. r., jež se konala 27. ledna, a o činnosti Heraldického odboru v roce 1944. — Zprávu téhož znění otiskl **Venkov** ze 7. února a **Polední list** z 28. února 1945. — **Pražský il. zpravodaj** z 8. února 1945: v článku F. Zdímalá „Krása starých Pardubic“ je zmínka o znaku Arnošta z Pardubic; článek je provázen fotografií městského znaku na sousoší na Pernštýnově nám. v Pardubicích. — Ve **Hvězdě českých paní a dívek** z 9. února 1945 jest uveřejněna část románu V. Hynka „Pod Ročovem“; je v něm správný popis znaku Albrechta z Kolovrat, zakladatele ročovského kláštera augustiánského. — **Lidové noviny** z 22. února 1945 otiskly fotografii portálu Emauzského kláštera v Praze, poškozeného náletem ze 14. února; v obloku nad portálem jsou benediktínské znaky. Týž obrázek otiskla **Nár. politika** z 23. února 1945.

Z tisku neperiodického uvádíme dílo „Die Böhmische Landtafel“ (Archiv Ministerstva vnitra, Praha 1944) od Dr. Václava Letošníka; o díle budeme podrobněji referovat ve zvláštním článku.

Heraldický odbor J. s. č. r. konal dne 5. února 1945 ustavující schůzi rady, na níž byly přiděleny jednotlivé funkce; místopředseda J. Milde, jednatel J. Svátek, pokladník K. J. Horáček, zapisovatel J. Mašek; bez funkce Dr. F. Beneš a V. Přeč. Schůze učinila rozhodnutí o pracovním programu pro rok 1945.

Heraldika v rozhlase. Dne 8. února 1945 se zmínil Prof. F. Sekanina v rozhlasové přednášce „Literární pseudonymy“, že spisovatelka El. Krásnohorská, vlastním jménem Pechová, zvolila si pseudonym podle šlechtického rodu Pechů z Krásné Hory, jejichž erbem také ozdobila svou první sbírku veršů „Z máje žiti“ (1870). Stalo se tak pod dojmem ujišťování jakéhosi pokoutního genealoga a heraldika, že prý rodina spisovatelčina je větví tohoto rodu. Prokázat toto tvrzení a tím Pechově rodině získat šlechtictví se sice nepodařilo, a také spisovatelka sama sotva tomu věřila, leč celá tato věc přivedla básničku k jejímu pseudonymu, pod nímž se stala slavnou. Ke konci přednášky Prof. F. Sekanina uvedl, že pseudonymy s šlechtickými predikáty jsou v české literatuře velmi vzácné; příkladem uvedl Boženu Němcovou (Ludmila z Hrádku) a J. Marka (Jan z Hvězdy).

Téhož dne v rozhlase přednášel Doc. Dr. F. Roubík o pražských domovních znameních; zmínil se o některých heraldických figurách objevujících se v domovních znameních. — A. K.

Znakosloví. V přednášce o právních dějinách heraldiky, pořádané 28. ledna 1945 Svazem přátel rodopisu, upozornil V. J. Sedlák, že na obálce 1. čísla III. ročníku Časopisu Společnosti přátel starožitností českých (Praha 1895) je vytištěna výzva k předplacení známého díla „Heraldika“ Krále z Dobré Vody; výzva se začíná těmito slovy:

„Horlivý náš člen, pan Vojtěch Král z Dobré Vody napsal a 800 obrazův opatřil pojednání o heraldice (znakosloví) se zvláštním zřetelem k zemím koruny české, kterémuž jest přidán přehledný popis znaků asi 4000 rodů českých, moravských i slezských.“

V. J. Sedlák pravil, že cizí slovo heraldika je tu přeloženo slovem znakosloví. Přitom se nesmí ovšem zapomenout, že slovem znakosloví bývají také nazývány nauky, zabývající se příznačnými vlastnostmi některé věci, ať již hmotné nebo nehmotné, na př. semiotika (nauka o příznacích nemocí). Odkazujeme tu ještě na Českoněmecký slovník, sestavený J. Herzerem a V. Práchem (Praha 1916), v němž heslo znakosloví je překládáno a) Charakteristik, b) Semiotik, c) Heraldik. —

Upozornění V. J. Sedláka bude jistě oceněno; výraz znakosloví, dosud zapomenutý, může druhdy nahradit výraz heraldika, nevylučuje totiž ani uměleckou stránku heraldiky.

Porady a posudky ve věcech heraldických podává Heraldický odbor J. s. č. r.; poskytuje rady korporacím i jednotlivcům, jak užívat znaků, a opatřuje jejich správnou kresbu, popis i historii. Radí i při tvorbě znaků nových. Podává posudky a porady výtvarným umělcům, stavitelům, divadlu, filmu a uměleckému průmyslu, kdykoli se heraldické prvky naskytají v jejich činnosti. V mezích možnosti určuje neznámé znaky, a to i na budovách, sochách, obrazech a j. předmětech. Porady jsou bezplatné, jen skutečné výlohy nutno hradit. Dotazy na adresu: J. Milde, Praha XVI-1118.

Z dopisů našich čtenářů: Alois Petrus, majitel umělecké dílny řezbářské, Kolín: Mám velkou lásku k výtvarným uměním a také je bedlivě studuji; sám tvořím heraldické práce a při tom mne velmi zajímá, z které doby znak pochází, a zejména studuji jeho stylové podrobnosti. Vypracoval jsem již mnoho erbů a velkou pozornost věnuji symbolice ve výtvarném umění. Nyní pracuji na velkém erbu Slavatovském; erb má rozměry širokých pokojových dveří. Dále pracuji na znaku D. P. rady P. Volanského z Volanic a na četných jiných dílech heraldických. Jsem žádán o řezbu znaku města Chocně.

Zmínky o heraldice v periodickém tisku se nyní objevují častěji nežli kdy jindy, ale při omezených nákladech nelze soustavně sledovat všechn tisk, zvláště regionální a odborný. Chceme však v Heraldických dopisech registrovat všechny zmínky o heraldice v tisku a proto prosíme čtenáře, aby nám zasílali příslušné výstřížky vždy s uvedením časopisu, místa, kde je vydáván, a dne vydání. Není-li možno zaslat výstřížky, pak prosíme alespoň o písemné upozornění s těmito údaji: název časopisu, kde vychází, kdy bylo příslušné číslo vydáno, název stati, jméno autora, o čem stať pojednává a zda je provázena ilustracemi a jakými. Rovněž prosíme o zprávy o pouhých vyobrazeních heraldických v periodickém tisku, i když nejsou provázena zvláštním článkem. Čím podrobnější údaje, tím budou vítanější. Výstřížky a upozornění laskavě zasílejte na adresu: J. Milde, Praha XVI-1118.

Spolek sběratelů a přátel exlibris konal dne 28. února 1945 valnou hromadu, na níž byl zvolen předsedou opět p. Dr. Miloslav Novotný, předseda Heraldického od-

boru J. s. č. r. Spolek sběratelů a přátel exlibris chystá velkou publikaci o heraldických knižních značkách. — Za Heraldický odbor J. s. č. r. pronesl pozdravný projev J. Milde, který vybídl Spolek sběratelů a přátel exlibris k společné práci na chystané výstavbě heraldických exlibris.

Heraldické motivy v obchodních značkách. Je téměř neuvěřitelné, kolik výrobních a obchodních podniků nyní užívá ve svých značkách heraldických prvků. Nejčastěji je to pouhý štít, ale někdy i úplný znak s přílbou, klenotem a krydly. Neinformovanému pozorovateli sice mnoho z toho uniká, nikoli však zraku přítele pravé heraldiky, jenž tak může konstatovat, jak nesprávné je tvrzení, stále ještě dosti zhusta slychané, že heraldika je ztrnulá a neživá. Vzpomínáme tu slov p. Dipl. sc. pol. F. Vlčky, který v přednášce o městské heraldice (8. května 1944) poukázal, jak neobyčejně často se v praktickém životě setkáváme s heraldickými náměty, jak znak neb alespoň jeho součást provází i dnešního člověka v jeho všedním životě takřka krok za krokem. Měl na mysli městské znaky, ale sotva bychom se, zahrneme-li sem i heraldické motivy v obchodních a výrobních značkách.

Právě tyto značky s heraldickými prvky jsou heraldikovi jasným důkazem toho, jak málo dosud bylo a je v širší veřejnosti rozuměno pravé heraldice, třebaže některých detailů královské vědy heraldické se ztratil i podnikavý obchodník a průmyslník. Nelze ovšem zatím nijak zabránit tomu, aby heraldických motivů bylo kdekoli a jakoli užíváno k obchodním účelům — snad stále ještě tu doznívá éra měšťanských korunek a značek anno Domini na všem a všude. Znak není dostatečně chráněn, ale je možno alespoň upozornit, že je nevhodno nemírně ho užívat; je také možno žádat, aby ti, kdož zlákní krásou tvarů znaku a jeho zkratkové a symbolické náplně, o níž pravý heraldik toho tolik ví, volili heraldické prvky tak, aby alespoň v základních rysech podržely svůj původní smysl a správný tvar. Vždyť heraldická pravidla jsou státa a neměnná a konec konců historická.

Není jistě námitka proti tomu, aby heraldickou kresbou byl označován majetek a třeba i tovar, ale je nutno, aby se tak dělo správně, tím spíše, jde-li o rodový erb neb o městský znak. Má-li pak být vytvořena nová značka a trvá-li podnik mocí mermo na tom, že to musí být znak, pak je nutno doporučit, aby každý takový průmyslnický neb obchodnický znakovník se podíval do dobré heraldické příručky, nebo ještě lépe informoval se u zkušeného heraldika. Jinak vykouzlí jeho heraldická kombinace opravdu jen úsměv a politování pravého heraldika. — Dr. V. P.

Bibliografie vojenského hřbitova v Praze na Hradčanech. O vojenském hřbitově v Praze na Hradčanech pod baštou č. X již několikrát byla zmínka v Heraldických dopisech. Shrnuji tu nyní všechny články i studie, které byly o tomto hřbitově napsány. Hřbitov chová pozůstatky řady šlechticů-důstojníků i jejich rodinných příslušníků a údaje o něm mohou posloužit heraldikovi i genealogovi. O hřbitově pojednávají:

1) Ferdinand Fillunger-Battaglia: Militärfriedhof nächst dem Strahower Thore zu Prag. (Monatsblatt der K. K. Heraldischen Gesellschaft Adler, II, 1888, č. 95, str. 155, 158).

2) František Ruth: Kronika královské Prahy, I, Körber, Praha 1903, str. 373, 375.

3) B. Kšára: Seznam pohřbených na býv. vojenském hřbitově na Hradčanech. (Časopis Rodopisné společnosti, IX-X, 1937-38, str. 4-8)

4) Dr. Viktor Palivec: Lékařské hroby. (Věstník českých lékařů 1941, č. 43-44, str. 658. Též jako separát, str. 6-7.)

5) Antonín Šorm: Náhrobní nápisy, Junek, Týn nad Vltavou 1941, nápis č. 624 a 625 na str. 116.

6) Josef Svátek: Šlechtické náhrobky na vojenském hřbitově na Hradčanech. (3. Heraldický dopis, listopad 1943)

7) Dr. Antonín Markus: Erbovní náhrobek na vojenském hřbitově v Praze na Hradčanech. (6. Heraldický dopis, únor 1944.)

8) K. J. Horáček: Další šlechtické náhrobky na vojenském hřbitově v Praze na Hradčanech. (12. Heraldický dopis, srpen 1944.)

Kromě toho zmínky v řadě průvodců po Praze, jež však nemají významu heraldického ani genealogického. - J. Svátek

Exlibris Anny von Clanner-Thun. V 12. Heraldickém dopise ze srpna 1944 byla uveřejněna zmínka o české básničce Clannerové z Engelshofu (1805-1899). Deník „Večer“ z 10. srpna 1944 popsal znak Clannerů takto: v modrém štítu šíp. Tento nedostatečný znakopis lze doplnit podle exlibris, jež se zachovalo po Anně von Clanner, rozené říšské hraběnky z Thunu a Hohensteinu, jež v r. 1888 se provdala za Arthura Clannerera z Engelshofu.

Exlibris této šlechtičny je list bílé barvy 91/94 mm, na němž jsou černě tištěny dva sdružené štíty, z nich pravý clannerovský, levý thun-hohensteinský. Tinktury jsou naznačeny šrafováním.

Znak Clannerů z Engelshofu je štít kosmo stříbrně-modře dělený, v něm zlatý šíp, mířící k hlavě štítu. Erb Thunů-Hohensteinů má červený srdeční štítek se stříbrným břevnem; hlavní štít je čtvercý, v 1. a 4. čtvrti modré zlatý kosmý pruh, v 2. a 3. čtvrti nazděl děleně vpravo v stříbrném poli polovina červené orlice, v levém černém poli stříbrné břevno. Na obou sdružených štítech je heraldická koruna, z níž vychází pravazec sv. Františka, mezi jehož střípky jsou iniciály R. S., značící jméno kresliře knižní značky. Kolem štítů je legenda velkými frakturými typy: Exlibris Anna von Clanner-Thun.

Výtisk této knižní značky, jež se mně dostal do ruky, byl přilepen na předešlé novějšího německého románu. - J. S.

Několik poznámek k podobnosti heraldiky evropské a východní. Počátky evropské heraldiky nutno hledat v době křížových výprav. Souvisí tedy evropská heraldika s heraldikou nebo symbolikou orientální. Je jisto, že znaky byly na Východě značně rozšířeny. Tak chalífové měli své znaky, na hradbách měst Konieh a Adany byla zobrazena heraldická zvířata a na mincích řady orientálních národů byl obraz orla.

Nejstarší a nejjednodušší heraldickou figurou arabskou byl štít s břevnem (arabsky isába). Tinktury byly různé; tak v 13. stol. bylo užíváno bílých štítů se zeleným břevnem, později je častější bílé břevno v červeném poli. Tento znak se v 15. stol. objevil v heraldice či symbolice saracenské. Stejný znak měl habsburský rod. K vzniku tohoto znaku se vztahuje erbovní pověst o statečném vévodovi Leopoldu VI.

Básník Torquato Tasso v eposu Osvobozený Jerusalems (Gerusalemme liberata), I, 55, praví:

O il forte Otton, che conquistò lo scudo,
In cui dal' angue, esce il fanciullo ignudo.

Tyto verše se vztahují na Otta Visconti, který podle pověsti získal si erb od Saracena, kterého usmrtil na první křížové výpravě. Je to znak, kterého užívali milánští panovníci z rodu Visconti, totiž svinutý had, který se chystá pohltnout nahé děcko.

Také francouzská lilie, znakové znamení Bourbonů, pochází z Východu. Stilisovaná forma heraldické lilie byla známá v Orientě dávno před křížovými výpravami. V 14. stol. byla znakem mameluckých sultánů v Egyptě a v Syrii.

Zajímavým příkladem přejímání saracenských znaků křesťanskými rody šlechtickými je znak hraběcího rodu Hoyos. Tento rod je španělského původu a má ve znaku v červeném poli šikmé zlaté břevno, které na koncích drží okřídlený lvi. Tento maurský znak pochází z 13. stol. a je zobrazen na stropní malbě v Alhambře.

Bylo by možno uvést ještě řadu dalších podrobností středověké heraldiky evropské se symbolikou arabskou. Poznání východní heraldiky by značně přispělo k porozumění heraldiky naší. - J. S.

Potud národ svůj, pokud šetří svých památek.

Karel J. Erben.